

3. - 4. september 2005

Nakskov Fjorddage

Bronzealdermuseum - Bueskydning - Jernaldersmed - Arbejdende boplads
Kunsthåndværkermarked - Udstillinger - renæssanceskib - Udgravning på Slotø
Isforsker - Kitesurfing - Ture på Nakskov Fjord - Musik og sang
Familieaktiviteter - samt meget meget mere...

Nakskov Fjorddage - et væld af spændende aktiviteter!
www.nakskovfjorddage.dk

Fjordens Bronze- og Jernalder

"Jeg ønsker mig tillykke med at leve i nutiden" skrev historikeren Peter Frederik Suhm for godt 235 år siden i sin afhandling "Om de nordiske folks ældste oprindelse" (1770). I dette værk fremgår det tydeligt, at han var overbevist om, at tidligere tiders liv og mennesker var vilde og rå.

I dag er vi blevet langt klogere som følge af udgravninger og forskning, men alligevel hænger mange af de gamle fordomme fast. Hvem kan f.eks. ikke nikke genkendende til opfattelsen af, at vikingerne, når de spiste, gnavede af knogler og ribben, så fedtet løb dem ned af kinderne. Siden blev disse rengnavede ben kastet over skulderen til hundene og trællene.

Vi ved i dag, fra beskrivelser lavet af arabere og andre, der mødte vikingerne, at man i vikingetiden havde mange bord- og leveregele, der ikke er så forskellige fra i dag, og mange af dem var absolut ikke primitive.

Bronze- og jernaldermennesket blev af Peter Frederik Suhm beskrevet som et menneske, der kun gad foretage sig noget, når det handlede om at gå på jagt

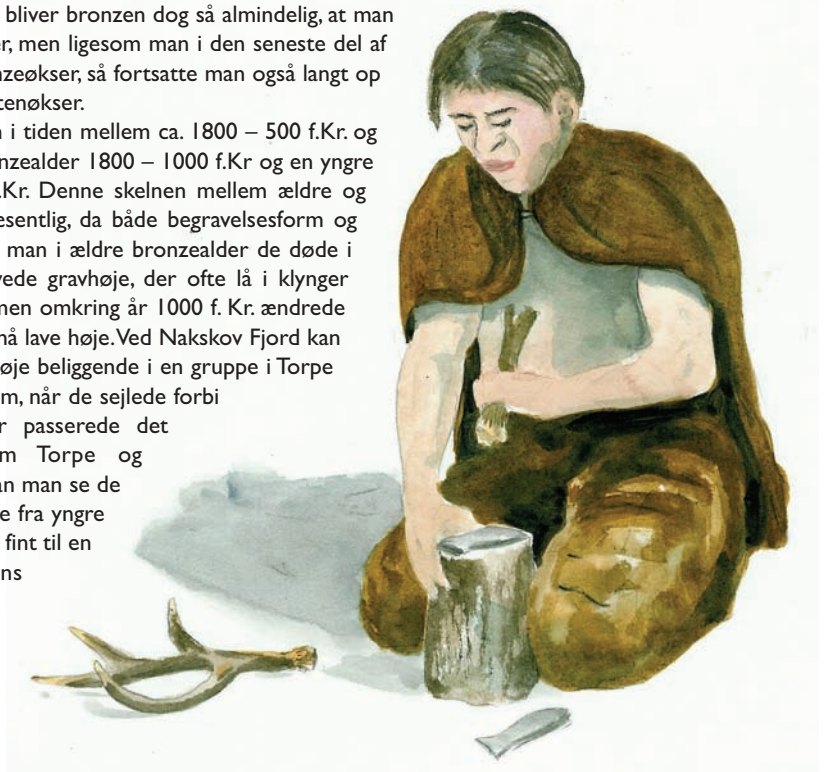
- resten af tiden lå de bare og var dovne i deres primitive hytter. De følgende afsnit vil give læseren et andet indtryk af disse fjernere forfædre.

Bronzealderen...

Allerede i den sidste del af stenalderen - bare sådan cirka de sidste 1500 år - stiftede man bekendtskab med kobber- og senere bronzeøkser, der gennem handel kom til Danmark. Således kender man fra stenalderen til adskillige forskellige former for økser og dolke i sten, der i virkeligheden er kopier af de finere bronzeøkser eller dolke - man har sågar medtaget støbelinierne på stenøkserne, så man vidste ikke bedre. Først omkring 1800 f. Kr. bliver bronzen dog så almindelig, at man begynder at tale om bronzealder, men ligesom man i den seneste del af stenalderen brugte enkelte bronzeøkser, så fortsatte man også langt op i bronzealderen med at bruge stenøkser.

I Danmark falder bronzealderen i tiden mellem ca. 1800 – 500 f.Kr. og inddeles normalt i en ældre bronzealder 1800 – 1000 f.Kr. og en yngre bronzealder 1000 f.Kr. – 500 f.Kr. Denne skelnen mellem ældre og yngre bronzealder er meget væsentlig, da både begravelsesform og høje ændres. Således begravede man i ældre bronzealder de døde i kraftige egekister i store hvælvede gravhøje, der ofte lå i klynger langs datidens transportveje – men omkring år 1000 f. Kr. ændrede denne skik sig til bisættelser i små lave høje. Ved Nakskov Fjord kan man især se de store kuplede høje beliggende i en gruppe i Torpe Skov, hvor sejlene kunne se dem, når de sejlede forbi på den daværende fjord eller passerede det nærliggende vadested mellem Torpe og Aunede. Andetsteds i skoven kan man se de lave og ganske uanselige småhøje fra yngre bronzealder, så dette område er fint til en studietur over bronzealderens begravelsesformer.

Nakskov Fjorddage - et væld af spændende aktiviteter!

Fjordens Bronze- og Jernalder

Landet i bronzealderen...

Tiden efter 1800 f. Kr. er i Danmark præget af en rig og selvstændig agerbrugskultur, som også omfattede de nærmeste lande som det nordlige Tyskland samt store dele af det sydlige Skandinavien. Perioden opfattes oftest som en rolig tid med rigdom og en begyndende samfundsstruktur præget af handel med udlandet. Store offerfund, heleristninger og skålgruber tyder desuden på et samfund, hvor tro og religion spillede en stor rolle.

Landskabet var, omend i mindre omfang end i stenalderne, præget af store skovområder. Ind i mellem var disse brudt af områder med små landsbyer eller enkelte huse med tilhørende marker og græsningsområder. Skoven var i overgangsområderne mellem skov og bebyggelsesområde ved at udvikle sig til en brugsskov, hvor befolkningen kunne føre deres dyr ud for at gå på olden m.m. Brugen af skoven var så intensiv, at allerede omkring år 1000 f.Kr. var det åbne danske naturlandskab opstået i befolkningstætte egne. Landskabet mindede om i dag, men dog med en større procentdel af skov. Samtidig var der mængder af moser, søer og vådområder, der gjorde det

vanskeligt at komme rundt i landet, så datidens vejstrækninger ofte fulgte højderygge og snoede ruter.

Klimaet var en vigtig faktor for det meget rige udbytte af jorden. Boreprøver fra indlandsisen sammenholdt med pollenanalyser fra udgravninger viser ganske tydeligt, at gennemsnitstemperaturen var flere grader højere end i dag, hvilket gav gode muligheder for agerbrug.

En befolkning af landmænd...

Den vigtigste kilde til føde var landbruget. Korn var den primære afgrøde. Man dyrkede bl.a. hirse, der i bronzealderen og i ældre jernalder havde sin største udspreddning. Hirsen trivedes fint i det varme klima, man netop havde i disse perioder. En anden kornsort var "dværghveden" eller som den også kaldes "brødhveden". Også denne kornsort trivedes bedst i et mere tørt og varmt klima. Ordet hvede er i øvrigt afledt af ordet "hvid", som hentyder til det hvide mel.

Et andet vigtigt næringsmiddel i oldtiden var "hestebønne". Den er meget proteinholdig, kan tørres og opbevares i flere år. Oprindelig var navnet på planten "bønne", men efter at den såkaldte "havebønne" blev indført i 1600-tallet, mistede hestebønne sin betydning. Samtidig fik den det lidt flatterende navn "hestebønne".

Kornsegl uden håndtag

Husdyrene spillede også en stor rolle. Bronzealderbonden havde oftest et stort husdyrhold bestående især af kreaturer, heste, svin og får, men dyrene lignede ikke helt dem, som vi kender i dag. Generelt var de langt mindre end nutidens racer, og fårene havde lange dækhår i pelsen, mens grisene mindede om vildsvin.

Man boede i langhuse, som lå enkeltvis eller et par stykker sammen. Tæt ved husene lå markerne, som blev pløjet med en simpel plov, kaldet ard (se tegning) og tilsæt med ovennævnte afgrøder. Længere væk fra husene græssede husdyrene i et overdrevslignende landskab med enkelte sejlvivede træer og buske, der kunne modstå dyrenes gnaven. Længst ude lå søer, moser og en uigennemtrængelig skov.

Vi må formode, at Vestlolland har udviklet sig som resten af landet i bronzealderen med landsbyer og dyrkede arealer, men faktisk er der kun fundet ganske få boplads i vor landsdel. Dog ved vi, at der har ligget klynger med de typiske bronzealderhøje ved Fredsholm nord for Vestenskov, ved Holleby og nok også ved Branderslev. Næsten samtlige af disse høje er dog pist væk i dag, da de kom til at ligge i vejen for bebyggelse og landbrug. Kun i skovene blev de fleste gravhøje bevaret. Således findes der i dag i Avnede Skov og Rosningen ved

Krogard

Vesterborg Sø en større og en mindre højgruppe. Alle disse højgrupper indikerer naturligvis bebyggelser i bronzealderen, men der kan nemt have været mange flere. På Nord- og Nordvestlolland derimod ligger utallige gravhøje især i skovene Nybølle Lunder ved Horslunde og Torrig Skov ved Kragenæs - og her tyder meget på, at der findes en boplads. Dette vil blive undersøgt de kommende år. Se tegning af økse fundet på bopladsen.

En anden boplads er konstateret nær Lille Løjtofte. Bopladsen strakte sig fra yngre bronzealder til tidlig førromersk jernalder.

Fjordens Bronze- og Jernalder

Bronzen og Klasseforskelle...

Bronzens vej til Danmark er endnu ikke helt klarlagt. Man antager, bl.a. på baggrund af etnologiske studier, at forskellige værdifulde genstande som skind, rav og bronze i starten blev udvekslet mellem magtfulde slægter. Disse byttegaver var statusgaver, som byttedes for at opretholde magtforbindelser og alliancer.

At de tidligste bronzeredskaber primært var statussymboler ses bl.a. på, at ingen af de tidligste økser og smykker har slidspor af betydning.

Først senere blev bronzen så almindelig, at man lavede hverdagsredskaber som knive, skægskrabere, pincetter, økser og selvfølgelig de mange smykker, som de der fandtes ved Hellinge i 1874.

Randlisteøkse fundet på NV-Lolland

Samfundsstrukturen og troen...

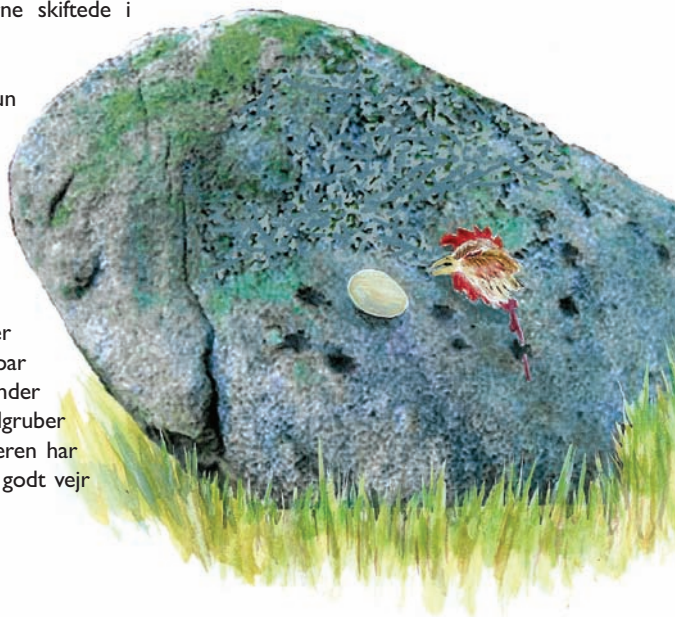
Bronzealderens samfundsstruktur var opbygget omkring rige og magtfulde slægter eller høvdinge. Disse høvdinge styrede et større eller mindre jordområde, der kunne rumme mange familier.

Det er disse høvdingegrave, som er fyldt med flotte ting i de store gravhøje. Gennem alliancer med andre magtfulde slægter blev guld, bronze og andre værdifulde materialer udvekslet. Forbindelserne rakte langt ned i Europa, hvor andre folkeslag med en anden kultur levede. Moden fulgte denne udvikling. Ganske få år efter, at moden og stilarterne skiftede i Sydeuropa, kunne de ses her i landet.

Det var de magtfulde familier, der styrede ikke kun samfundet, men også de religiøse ceremonier, hvor man tydeligvis tilbad solen. Dette ses afbilledet i bronze og betrukket med guld som f.eks. på solvognen.

Bronzealderens verden var fyldt med symboler. Tænk bare på helleristningerne af skibe, soltegn, mennesker og dyr.

På Vestlolland findes der ikke mange sten, så vi kender ikke til helleristninger fra bronzealderen, men for et par år siden blev der fundet en stor sten i Nybølle Lunder nord for Horslunde, hvor man kan se adskillige skålgruber fra bronzealderen. Se tegning af stenen, hvor tegneren har ofret lidt til solen – så kan det jo være, det bliver godt vejr under Nakskov Fjorddage!

Bronzen forsvinder...

Mod slutningen af bronzealderen bliver forsyningerne af bronze mindre. De store bronzeøkser forsvinder og bliver erstattet af ganske små økser. Der er næsten ikke andet end skæret og så en dølle til at fastmontere øksen på et træskæfte. Det skyldes sandsynligvis, at man ude i Europa er begyndt at fremstille jern. Dette nye materiale kommer i en stadig større strøm til Danmark, men vigtigst af alt - man finder ud af, at man kan udvinde jern af lokalt myremalm her i landet, og det danske jern var godt!

Nakskov Fjorddage - et væld af spændende aktiviteter!

Fjordens Bronze- og Jernalder

Jernalderen...

I modsætning til bronzealderen karakteriseres jernalderen ofte som en omskiftelig periode. Tidligere mente man endda, at klimaet var så ringe, at gentagne års høst slog fejl på grund af nedbør og kulde, så menneskene i jernalderen sultede og krøb sammen ved ilden i de mørke og fugtige huse. Nyere tiders forskning har dog nuanceret dette billede en hel del. Vi ved i dag, at den første del af jernalderen var præget af velstand, et lunt klima som i bronzealderen og en voldsom befolkningstilvækst, der toppede omkring år 200. Det vides også, at senere i jernalderen ændrede klimaet sig, så det generelt blev en smule koldere om sommeren men fortsat de samme vintre, som vi har i dag - altså ikke noget, der kan kaldes en katastrofe. Alligevel står det stadig som en uafklaret gåde i arkæologisk forskning, hvorfor der findes mængder af forladte marker og landsbyer og næsten ingen gravpladser fra jernalderens sidste 300 år.

Jernaldergård

Jernalderen opdeles i tre afsnit...

Førromersk jernalder eller Keltisk jernalder 500 f. Kr. - 1 e. Kr. var egentlig en forsættelse af bronzealderen, bare med jernredskaber i stedet for bronze. Jernaldermennesket brugte endda stadig nogle enkelte stenredskaber. Romersk jernalder 1 e. Kr. - 400 e. Kr. er præget af store forandringer og kontakt til omverdenen især mod syd til Romerriget eller de lande, der støder op til det. Legionærer fra Romerriget har sikkert bragt nye ideer med sig. Germansk jernalder 400 e. Kr. - 793 e. Kr. Perioden minder på mange måder om vikingetiden, men endnu er de nordiske folk ikke begyndt at tage på vikingetogt - altså plyndringstogt.

Danmark...

Den første danske stat opstod omkring det andet århundrede efter vor tidsregning. Samtidig dukker runealfabetet, kaldet futhark, op i Danmark.

Navnet Daner er troligt afledt af ordet dan-mark, som betyder omdannet skov, permanent opdyrket skov. Der findes dog andre forklaringer på navnet Danmark f.eks. at Danmark betyder: fladmark-beboerens grænseland.

Et samfund i vækst...

I jernalderen klædte man sig ofte i farvestrålende tøj

Jernalderen var oldtidens sidste og mest dynamiske periode. Danmark udviklede sig for alvor til et land, hvor man ikke kun levede af landbrug, men også af forskellige håndværk. I store dele af Danmark boede befolkningen tæt - landsby lå ved landsby. I disse landsbyer trivedes et levedygtigt landbrug, gerne baseret på et stort kvæghold. En ny klasse af storbønder var vokset frem og residerede i landsbyernes store høvdingegårde.

De rige og mægtige høvdingeslægter styrede hver sit område, organiserede handel med udlandet, krige, ofringer og anden form for gudsdyrkelse.

Jernet i landet var godt og derfor forsøgte folk fra f.eks. Norge og Sverige, at erobre områder af landet. Det lykkedes måske nogle steder, men de store våbenofringer i søer og moser viser også, at mange fejlede.

Kontakten til resten af verden øgedes gennem handel og krig.

Især fra tiden omkring Kristi fødsel øgedes kontakten til Romerriget. Mange nye ideer og luksusvarer kom til Norden via handel og blev bragt med hjem af tidligere legionærer. Selvom Hobyfundet er gjort ved Rødby Fjord og ikke Nakskov Fjord skal det alligevel nævnes her, da det på al måde fortæller historien om en mægtig slægt, der havde samhandel med romerne og anses for at være et super jernalderfund. Her blev der fundet en skelletgrav fra omkring år 0-100 e.Kr. med rige gravgaver bestående af to kostbare romerske sølvbægre med motiver fra Illiaden, forskellige bronzevarer fremstillet i Capua samt drikkeglas fra Romerriget. Dette fund fortæller om den mægtige og velhavende høvding ved Rødby Fjord, der havde kontakt til romerne og sikkert handlede med dem eller giftede sin datter bort for at få de værdifulde ting. Ja, det er tilladt at gætte selv.

For få år siden vidste vi ikke meget om jernalderbebyggelser på Vestlolland, selvom to af landets fineste jernalderfund er gjort her. Stadig er der mange uafklarede spørgsmål om bosætningsmønsteret, men de senere års brug af metaldetektorer har gjort det meget nemmere at være arkæolog med interesse i bronze- og jernalder, og forskningen er inde i en rivende udvikling, så det kan meget vel tænkes, at der kommer nyt for dagen de næste år.

Klik ind på www.nakskovfjorddage.dk

Fjordens Bronze- og Jernalder

Ved Nakskov Fjord tyder en hel del på, at især området ved Halsted og Vesterborg var et magtcentrum i Jernalderen, da der er gjort mange spændende fund her. Især kan nævnes Juellingefundet ved Vesterborg fra cirka 50-100 e.Kr. (dvs. samtidig med Hobyfundet), hvor fundene vidner om rigdom og samhandel med udlandet. Dette fund regnes som ét af Danmarks fineste jernalderfund. Se tegning.

Ved Halsted blev der året 1874 i Hellige Mose gjort et rigt fund bestående af bl.a. hals- og armringe samt smykker fra overgangen mellem bronzealder og førromersk jernalder - sikkert en ofring til guderne.

I Dyrehaven er der fundet et voldanlæg, der indikerer, at Danmark eller måske bare landsdelen var godt organiseret med en overordnet magtstruktur, så hele Vestlollands befolkning kunne søge tilflugt i en kæmpe tilflugtsborg, når fjenderne angreb og plyndrede.

For et par år siden blev ved Halsted desuden fundet en såkaldt republikansk denar, der er fremstillet i Rom cirka 119 f.Kr. Den anses for at være et meget fint fund og er blevet erklæret som Danefæ, da sådanne mønter kun meget sjældent findes i Danmark.

Endelig er der ved anlæg af golfbanen registreret spor efter en jernalderbebyggelse, der endnu ikke er udgravet, så her er stadig mange uafklarede spørgsmål.

I løbet af jernaldrene blev man bedre til at bygge skibe og til at sejle. I starten roede man i skibene. Nydambåden fundet på Als var ikke beregnet til sejl, men alligevel ses de første træk af det senere så frygtede vikingskib.

Sidste del af jernalderen i Danmark er en lang bevægelse mod det vi kalder vikingetiden. Jernalderens og vikingetidens samfund og tro er nærmest uadskillelige og dog er der en forskel. De nordiske jernalderfolk synes at gå fra at være handelsfolk i eget land til at blive handelsfolk og sidst men ikke mindst krigere i hele den dengang kendte verden – med det er en ganske anden historie.

Sølvbægre fra Hobyfundet

Glasbæger fra Juellingegraven

Kvindegrav fra Juellinge med fine gravgaver.
Bronzekar, øse, saks samt glasbæger som vist ovenfor.

Der skal rettes en stor tak til de mange deltagende arrangører i Fjorddage 2005, der alle lægger et stort arbejde i at lave et flot arrangement. Vi ønsker alle arrangører og gæster gode oplevelser under Fjorddage 2005 - **Fjorddage Styregruppen**

Desuden en stor tak til følgende, der har støttet Fjorddage økonomisk:

Nakskov Kommune - Rudbjerg Kommune - Højreby Kommune - Ravnsborg Kommune - Leader+ - Lollands Bank - Sparekassen Lolland - Danske Bank - Lolland Falsters og Langelands Købstæders Brandsocietets Fond - Lollandsfonden - Vestlollands Turistforening

Nakskov Fjorddage - et væld af spændende aktiviteter!